30/11/2021

“Έργον Θεοφίλου: Εικόνες Αγίων από το Πήλιο στη Θεσπρωτία”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Δημητριάδος και Αλμυρού

Στην Ηγουμενίτσα, την Κυριακή 28 Νοεμβρίου 2021, πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της περιοδικής έκθεσης «Έργον Θεοφίλου: εικόνες αγίων από το Πήλιο στη Θεσπρωτία», παρουσία του ηγούμενου της Ιεράς Μονής Γηρομερίου Αρχιμανδρίτη Μεθοδίου ως εκπροσώπου του Οικουμενικού Πατριάρχου, του Μητροπολίτου Δημητριάδος και Αλμυρού κ. Ιγνατίου, του περιφερειάρχη Ηπείρου Αλέκου Καχριμάνη, του Δημάρχου Φιλιατών Σπύρου Παππά, του Προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου Ηγουμενίτσας Δονάτου Μαρτίνη, του π. Δημητρίου Μαρτίνη ως εκπροσώπου του Μητροπολίτου Παραμυθιάς, του Προϊσταμένου της Εφορίας Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας Ιωάννη Χουλιαρά, του διευθυντή της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου Παντελή Καλαϊτζίδη και άλλων επισήμων.

Στο χαιρετισμό που απηύθυνε, **ο Μητροπολίτης κ. Ιγνάτιος** τόνισε ότι « *ο Θεόφιλος μπόρεσε να εκφράσει σε μια παράδοξη εποχή αυτό, που είναι ο πολιτισμός μας και η πίστη μας. Σήμερα το έχουμε πολύ περισσότερο ανάγκη, για να μπορέσουμε να δούμε το μέλλον, μαζί με τον "άλλον", ο οποίος σήμερα είναι δίπλα μας, είναι μαζί μας, είναι κοντά μας. Για μας ο άλλος παραμένει μια ζωντανή εικόνα του Θεού». Και συνέχισε «ο ζωγράφος Θεόφιλος δούλεψε με πολύ κόπο, πόνο, μεράκι και αγάπη. Ο Θεόφιλος δεν μιμείται· δίνει τον εαυτό του. Εκφράζει αυτό που έχει η ψυχή του, και το εκφράζει αυθεντικά. Θέλω να πιστεύω ότι αυτή η έκθεση είναι ένας καθρέφτης, όπου μπορούμε να αναμετρηθούμε με το αν εμείς είμαστε ικανοί, όπως τότε αυτός, να εκφράσουμε την εποχή μας, βασισμένοι στις ρίζες μας, αλλά με την προοπτική του μέλλοντος. Με σεβασμό στο κάθε πρόσωπο· κρατώντας την ταυτότητα μας, αλλά χωρίς να αρνηθούμε και ότι θα συμπορευτούμε με άλλες ταυτότητες. Αυτό είναι η πρόκληση».*

Παρουσιάζοντας την έκθεση, **η Μαρία Νάνου,** διευθύντρια του Τομέα Έρευνας, Διαχείρισης και Συντήρησης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων και Κειμηλίων της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου τόνισε ότι το αγιογραφικό έργο του Θεόφιλου είναι σημαντικό τόσο σε έκταση όσο και σε ποιότητα, καλύπτοντας ένα διάστημα περίπου 40 χρόνων –από το 1898 έως το 1932– και

ανατρέποντας παλαιότερες απόψεις για την δήθεν «περιορισμένη αγιογραφική παραγωγή» του Θεόφιλου, ενώ προσφέρει σημαντικά και χρήσιμα στοιχεία που βοηθούν στην ιχνηλάτηση της πολυκύμαντης ζωής του ανάμεσα στη γενέτειρα Λέσβο, την κοσμοπολίτικη Σμύρνη και το ελεύθερο από τον τουρκικό ζυγό Πήλιο. Η επαφή με το έργο του δημιουργεί αβίαστα την αίσθηση πως ο «απείθαρχος» Θεόφιλος παίρνει απευθείας τη σκυτάλη από τους προγενέστερους χειροτέχνες ζωγράφους (όπως ήταν π.χ. οι Χιονιαδίτες) και συνεχίζει σ’ ένα κοινό ιδίωμα. Ειπώθηκε πως ο Θεόφιλος «δεν είναι αγιογράφος». Ορθότερα, θα λέγαμε ότι είναι γνήσιος παραδοσιακός ζωγράφος: κοσμική και εκκλησιαστική ζωγραφική είναι γι’ αυτόν οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, της ενιαίας μεταβυζαντινής ζωγραφικής της οποίας αναδεικνύεται γνήσιος φορέας, ίσως και η τελευταία της επιβίωση.

Αφορμή για την έκθεση, που εντάσσεται στο πλαίσιο των επετειακών δράσεων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας και του Δήμου Ηγουμενίτσας για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την επανάσταση του 1821, απετέλεσαν τρεις εικόνες που φιλοτέχνησε ο Θεόφιλος στο Βόλο γύρω στο 1910, έπειτα από παραγγελία του εκ Θεσπρωτίας ορμώμενου Βασίλειου Τσιλιβίδη, για το τέμπλο του ναού της Αγίας Παρασκευής στον Λιά Θεσπρωτίας. Ο Βασίλειος Τσιλιβίδης τις μετέφερε στο χωριό και τις χάρισε στην εκκλησία, και η παρουσία τους σχεδόν ξεχάστηκε για πολλές δεκαετίες. Μετά το 1990 τράβηξαν όμως την προσοχή των ειδικών και ταυτοποιήθηκαν ως έργα του Θεόφιλου, μένοντας για χρόνια κρυμμένες για λόγους ασφάλειας. Αξίζει να σημειωθεί πως στα εγκαίνια της έκθεσης ήταν παρούσα και η δισέγγονη του δωρητή αυτών των εικόνων, δικηγόρος Νίκη Τσιλιβίδη.

Η έκθεση περιλαμβάνει 17 έργα του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου Χατζημιχαήλ, που αντλούν τη θεματογραφία τους από την εκκλησιαστική ζωγραφική παράδοση και αποτελεί την πρώτη προσπάθεια συγκεντρωτικής παρουσίασης αντιπροσωπευτικών θρησκευτικών έργων του μεγάλου λαϊκού ζωγράφου, ο οποίος είναι γνωστός κυρίως από τις κοσμικές τοιχογραφίες που φιλοτέχνησε κυρίως στο Πήλιο και τη Λέσβο. Θα παραμείνει ανοικτή ως τις 20 Μαρτίου 2022.

Εκτός από τις εικόνες του Λιά, στην έκθεση συμπεριλαμβάνονται επιπλέον έντεκα εικόνες από ναούς του Πηλίου και από τη συλλογή του Μουσείου Βυζαντινής Τέχνης και Πολιτισμού Μακρινίτσας, αρμοδιότητας της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και τρεις εικόνες από τη συλλογή του Λαογραφικού Κέντρου Κίτσου Μακρή, το οποίο λειτουργεί ως Παράρτημα της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Η έκθεση αποτελεί συνεργασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας με τους Δήμους Ηγουμενίτσας και Φιλιατών και με την Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου και πραγματοποιείται υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με την ευγενική υποστήριξη της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού, της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, του Μουσείου Βυζαντινής Τέχνης και Πολιτισμού Μακρινίτσας, της Δημοτικής Πινακοθήκης Λιά, του Εκκλησιαστικού και Βυζαντινού Μουσείου Μυτιλήνης, του Μουσείου-Βιβλιοθήκης Στρατή Ελευθεριάδη-Tériade και της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Θεσσαλίας και Κεντρικής Στερεάς Ελλάδας.